

«حساب سیاق» یا «حساب دیناری»

اصغر کریمی

در مقاله^۱ " واحدهای اندازه گیری در ایل بختیاری^۱ " اشاره ای کوتاه به " حساب سیاق " در حد علائمی که بعضی از افراد ایل بخصوص دکاندارانی که طرف معامله آنها بودند و از آن استفاده می کردند شده بود. همین اشاره توجه عده ای را بخود جلب کرد و نویسنده مقاله را راجع بچگونگی حساب سیاق مورد سؤال قرار دادند. این موضوع باعث شد که فکر نگارش مقاله ای کوتاه در باره این طریقه حسابداری، که هنوز هم بین خیلی از کسبه و دکانداران و حتی تجار قدیمی معمول است بوجود آید. اطلاعات نگارنده در این مورد قبلاً^۲ محدود میشد به دانسته های افرادی که فقط این علائم را میشناختند و برای حسابداری خود مورد استفاده قرار میدادند، تا اینکه با جستجوی زیاد به مقاله " اعداد سیاق و حسابداری در ایران^۳ " نوشته آقای کاظم زاده در مجله دنیای اسلامی دسترسی پیدا شد. همچنین آقای محمد مشیری لطفاً فتوکپی هائی از صفحات کتابهای قدیمی که مطالب ارزنده ای راجع به حساب سیاق داشت، برای نویسنده ارسال و راهنمای فیهای لازم را در این مورد نمودند^۳. مقاله حاضر درحقیقت اقتباس و تالیفی است از اطلاعات این مأخذ و اطلاعات کمی که شخصاً از بازارها و اشخاصی که با حساب سیاق سر و کار داشته اند، بدست آورده است.

تاریخچه :

یکه اولین خلفای عرب بعد از اسلام ضرورت داشتن تشکیلات اداری منظمی را در دستگاه خود احساس کردند، شیوه سازمان دهی را از ایرانیها فرا گرفتند. از قول "الفخری" نقل می شود که عمر برای تقسیم غنائم حاصله از فتح ایران، بطور منصفانه بین اعراب، از دانسته های علمی یک ایرانی بنام "فیروزان" در زمینه دفترداری و حسابداری

قوم عرب، در صدر اسلام، برای ترویج دین اسلام دست به کشورگشائی زد و هر کشوری را که تحت استیلای خود در می آورد چون آن کشور دارای تمدن پیشرفته و سازمانهای پیچیده ای بود جز اینکه فرهنگ و تمدن مغلوب را بحال خود باقی گذارد چاره ای دیگر نداشت. هنگامی

۱- " واحدهای اندازه گیری در ایل بختیاری و حساب سیاق "، اصغر کریمی، مردم شناسی و فرهنگ عامه ایران شماره ۱-

۲- KAZEMZADEH- " Les chiffres Siyak et la comptabilité Persane ", Revue du Monde-Musulman. 8e Année Volume XXX, 1915

جز چند مورد، کلیه نقل قول ها و منابع و مأخذ داده شده در مقاله حاضر، از کتاب شناسی آخر همین مقاله است.

۳- طریقه رقم نویسی و ترکیب اعداد در این مقاله از این فتوکپی ها استخراج شده است.

یاری گرفت. از قول "بلادری"^۱ نقل می‌شود که در هر کشور مغلوب قوم عرب، دفاتر اداری و مالی بزبان همان ملت بوده است و حتی در ممالک عربی دفاتر بخط و زبان یکی از این ملت‌های متمدن ولی مغلوب عرب به نگارش در - می‌آمد. در زمان "حجاج" حاکم عراق، دفاتر بوسیله یک ایرانی بنام "فرخ زادان" بزبان فارسی نوشته می‌شد ولی بعد بدستور همین حاکم، شخصی بنام "صالح بن - عبدالرحمن" که پدرش حاکم سیستان بوده است، کلیه^۲ دفاتر را از پارسی به عربی برگرداند. در سوریه نیز دفاتر بوسیله یونانی‌ها نوشته می‌شد تا اینکه در سال ۸۱ هجری، خلیفه عبدالملک، شخصی بنام "سلیمان سعد" را مامور برگرداندن این دفاتر بزبان عرب کرد.

از قول کتاب "اخبار الطوال"^۳ نقل میشود که اعراب قبل از اسلام از واحدهای پولی یونان استفاده میکردند. در زمان چهار خلیفه^۴ اول و حتی تا زمان عبدالملک بن مروان خلیفه اموی، سکه‌های رایج در کشورهای عربی، همان سکه‌های ایرانی^۳ و رومی^۴ بودند که با همان طرح اصلی ضرب میشده‌اند و فقط نام خلیفه وقت به آن اضافه میگرددیده است. در سال ۷۶ هجری اولین واحد پولی کاملاً عربی بنام "دینار" که از "دناریوس" رومی‌ها گرفته شده است، بدستور "عبدالملک" و "ابنتکار" خالد بن یزید بن معاویه^۵ زده شد و از این پس کلیه حسابهای دولتی به حساب دینار نگهداشته شد.

به این ترتیب خط و زبان عرب، زبان رسمی همه تشکیلات اداری و مالی و علمی و ادبی و مذهبی کلیه کشورهای مغلوب منجمله ایران گردید و دفاتر رسمی و مالی ایران نیز بخط عربی نوشته شد. و میدانیم که این وضع تا زمان سامانیان دوام داشت.

در همه دفاتر امور مالی، برای اینکه ارقام حسابها تغییر داده نشود، کلیه ارقام به تمام حروف و به زبان عربی نوشته می‌شد و واحد این نوع حسابداری همان واحد پول رسمی عرب یعنی دینار بوده که شاید بهمین علت این نوع حسابداری به اسم "حساب دینار" یا "حساب دیناری" و خط آن به اسم "خط رقم" یا "خط رقمی" معروف شده است. از همین جا اصطلاح "خط سیاق" نیز متداول میشود. "سیاق"

واژه‌ایست عربی و به معنای طریقه، روش، شمارش، حساب و حسابداری و غیره بکار رفته است.

پیدایش علامات

عده‌ای پیدایش خط سیاق را به "حسن صباح" که در سالهای ۴۸۱ تا ۵۵۵ هجری میزیسته است، نسبت میدهند. ولی شواهدی موجود است که این نظریه را رد می‌کند و روشن مینماید که حتی قبل از حسن صباح نیز این نوع حسابداری وجود داشته است. "گرومر"^۵ در کتاب خود نسخه‌های اصلی در آمد و خرج سال ۳۰۶ هجری را که به حساب سیاق نوشته شده است آورده و توضیح داده است وقتیکه "علی ابن عیسی" وزیر خلیفه عباسی "المقتدر بالله" مورد اتهام قرار گرفت، برای رفع این اتهام در آمدها و خرجهای سال ۳۰۶ هجری را به خلیفه داد. ملاحظه میشود که بین این دو تاریخ حدود دو قرن فاصله است.

در مورد اینکه اصطلاح "سیاق" از چه تاریخی به این نوع خط اطلاق شده است، اطلاع صحیحی در دست نیست. سفرنامه شاردن ما را متوجه میکند که تا زمان صفویه یعنی ۱۶۱۷ میلادی مطابق با ۱۰۹۶ هجری شمسی، ایرانیان این کلمه را بکار نمی‌برده‌اند و شاردن در سفرنامه خود راجع به این نوع حسابداری از اصطلاح "حساب رقمی" یا "حساب دیناری" نام برده است. بعد از دوره صفویه دو اصطلاح "خط سیاق" و "خط دیناری" مترادف هم بکار رفته‌اند و تا همین چند سال پیش این خط بوسیله ملاها و آخوندها در مکتب خانه‌ها به دانش آموزان تدریس میشده است و هنوز هم برخی از مردم

- ۱- مراجعه شود به کتاب فتوح البلدان تألیف احمد بن یحیی بلاذری ترجمه دکتر آذرتاش آذرنوش، چاپ بنیاد فرهنگ ایران، مهرماه ۱۳۴۶، تهران.
- ۲- اخبار الطوال، تألیف ابوحنیفه احمد بن داود دینوری، ترجمه مرحوم صادق نشأت، چاپ بنیاد فرهنگ ایران.
- ۳- این سکه‌ها را سکه‌های "عرب ساسانی" می‌گویند.
- ۴- این سکه‌ها را سکه‌های "عرب بیزانس" می‌نامند.
- 5-KREMER (A. Von); Uber das Einmahmbudget des Abbassiden Reiches Jahar 306 H.- Wien, 1887

در بیشتر روستاها و شهرهای ایران از این خط برای ثبت و ضبط حسابهای خود استفاده می‌کنند.

مستشرقینی که به نحوی روی اعداد و علائم سیاق بررسیهایی داشته‌اند، در یک موضوع متحدالقولند و آن اینکه این اشکال و علائم از قوه ابتکاری شخص بخصوصی سرچشمه نمی‌گیرد، بلکه کوتاه شده همان نام اعداد عربی است که قبلاً به تمام حروف نوشته میشده و بعد بتدریج در دست مستوفیان و دبیران و منشیان و میراها که به شکسته نویسی عادت داشته‌اند باینصورت درآمده است. "چارلز استوارت"^۱ وقتی راجع به اعداد سیاق با اسم "رقوم در هند" صحبت میکند، میگوید که رقوم اشکالی است که در همه معاملات پولی بکار میرود و واضح است که این علامات کوتاه شده‌ای از نامهای عربی اعداد است که بعلت گذشت زمان بعضی از اینها شکسته شده بنحوی که پیدا کردن هر نوع شباهتی با حروف اصلی کار مشکلی است و شناخت آنها فقط بوسیله عمل امکان پذیر است.

پرفسور "بران" در کتاب خود "تاریخ ادبیات ایران" وقتی از "هزوارش" حرف میزند از سیاق نیز نام میبرد و میگوید که خط سیاق که معمولاً در ایران در حسابداری از آن استفاده میشود، چیزی شبیه همان هزوارش است، زیرا که از علاماتی بجای اعداد عربی معمول استفاده می‌کنند و این علامات درحقیقت همان شکل کوتاه و مختصر و شکسته نامهای اعداد مختلف عربی هستند.



جدولهای شماره‌های ۱ و ۲ چگونگی تغییر شکل اعداد را بخوبی نشان میدهند. این جدول از مقاله آقای کاظم زاده گرفته و با کمک اسناد و مدارک دیگر کاملتر شده است.

طریقه رقم نویسی

حساب سیاق متداول در ایران بردو نوع بوده است: حساب سیاق نقدی و حساب سیاق جنسی. واحد حساب سیاق نقدی دینار است و اضعاف آن بدین شرح است: پنجاه دینار = یک شاهی، دویست دینار = یک عباسی، هزار دینار = یک قران، ده هزار دینار = یک تومان^۲. تا ۹۹۹۹ دینار همه ارقام بر حسب دینار نوشته می‌شوند و از ده هزار دینار بیابا بر اساس واحد "تومان" که یک

واحد پولی متداول در ایران است، محاسبه میگردد.

حساب سیاق جنسی

این علامت برای تعیین مقدار کالاهایی که مقدار آن با وزن محاسبه می‌شوند بکار می‌روند. نشانه‌های آن برای کلیه ارقام همانند حساب نقدی است و گاهی کلمه من یا خروار به آن افزوده میگردد. هر خروار برابر صد من - تبریز و پنجاه من بوزن شاه است. معمولاً برای از یک تا ۹ من، از همان نشانه‌ها یک تا نه دینار، و برای ده من تا نود من، از علامات ده تومان تا نود تومان استفاده می‌کنند و بجای خط کوچک علامت تومان، علامت شکسته شده من را که به این طریق نوشته میشود  در میان آن می‌گذارند. مثلاً "ده من را به این طریق می‌نویسند  و همانطور که گفتیم چون هر صد من تبریز برابر یک خروار است پس این نشانه‌ها فقط تا نشانه ۹۹ بکار می‌روند و بیشتر از آن را بر حسب خروار می‌نویسند.

در نوشتن وزن خروار هم همان نشانه‌ها بکار می‌رود. فقط از ده خروار تا نود خروار علامت آن اندکی تغییر می‌کند، یعنی از نشانه‌های ده تومان تا ۹ تومان استفاده می‌کنند

1- CHARLES STEWART : Original Persian Letters and others documents. London, 1825

۲- از اوایل دوره قاجار تا اوایل عصر پهلوی واحد پول ایران "قران" بوده است. هر قران معادل یک‌هزار دینار و اجزای قران به ترتیب زیر بوده است: "یکشاهی" معادل پنجاه دینار، "۲ شاهی" معادل صد دینار، "چهارشاهی" معادل دویست دینار که به آن "یک عباسی" هم می‌گفته‌اند، "ده شاهی" معادل نصف قران که به آن یک "پنجاه" هم می‌گفته‌اند. ده قران را "یک تومان" می‌گفتند (تومان در زبان ترکی به معنی ده هزار است). در اوایل سلطنت پهلوی واحد پول ایران از "قران" به "ریال" تبدیل شد. هر ریال برابر صد دینار و بنا براین "دهشاهی" معادل پنجاه دینار و "یکشاهی" معادل ۵ دینار و "دوشاهی" معادل ده دینار که به آن "صنار" هم می‌گویند.

شکل کنونی	سیر تغییر شکل اعداد	اصل عربی اعداد	ارزش اعداد به دینار
١	ص	واحد، عدد	۱
٢	ع	عددان	۲
٣	ل	ثلاثة	۳
٤	ع	اربعة	۴
٥	ه	خمسة	۵
٦	س	سنة	۶
٧	س	سبعة	۷
٨	ث	ثمانية	۸
٩	ت	تسعة	۹
١٠	ع	عشرة	۱۰
٢٠	ع	عشرون	۲۰
٣٠	س	ثلاثين	۳۰
٤٠	ل	اربعين	۴۰
٥٠	ه	خمسين	۵۰
٦٠	س	ستين	۶۰
٧٠	م	سبعين	۷۰
٨٠	م	ثمانين	۸۰
٩٠	م	تسعين	۹۰

جدول شماره ۱

سیر تغییر شکل اعداد			اصل عربی اعداد	ارزش اعداد به دینار
شکل کنونی				
١٠٠	١٠٠	١٠٠	مائة	۱۰۰
٢٠٠	٢٠٠	٢٠٠	مائتا	۲۰۰
٣٠٠	٣٠٠	٣٠٠	ثلاثمائة	۳۰۰
٤٠٠	٤٠٠	٤٠٠	اربعمائة	۴۰۰
٥٠٠	٥٠٠	٥٠٠	خمسمائة	۵۰۰
٦٠٠	٦٠٠	٦٠٠	ستمائة	۶۰۰
٧٠٠	٧٠٠	٧٠٠	سبعمائة	۷۰۰
٨٠٠	٨٠٠	٨٠٠	ثمانمائة	۸۰۰
٩٠٠	٩٠٠	٩٠٠	تسعمائة	۹۰۰
١٠٠٠	١٠٠٠	١٠٠٠	الف	۱۰۰۰
٢٠٠٠	٢٠٠٠	٢٠٠٠	الفین یا الفان	۲۰۰۰
٣٠٠٠	٣٠٠٠	٣٠٠٠	ثلاثة الف	۳۰۰۰
٤٠٠٠	٤٠٠٠	٤٠٠٠	اربعة الف	۴۰۰۰
٥٠٠٠	٥٠٠٠	٥٠٠٠	خمسة الف	۵۰۰۰
٦٠٠٠	٦٠٠٠	٦٠٠٠	ستمائة الف	۶۰۰۰
٧٠٠٠	٧٠٠٠	٧٠٠٠	سبعة الف	۷۰۰۰
٨٠٠٠	٨٠٠٠	٨٠٠٠	ثمانية الف	۸۰۰۰
٩٠٠٠	٩٠٠٠	٩٠٠٠	تسعة الف	۹۰۰۰

جدول شماره ۲

در زبان عربی رقم یک را با تمام حروف یا واحد می‌نویسند و یا اینکه عدد، خلاصه شده و شکسته، "واحد" در زیر قلم بنشینان حالت **ص** را بخود می‌گیرد و خلاصه شده کلمه "عدد" بصورت **م** در می‌آید که حالت کاملاً شکسته آنها این شکل را بخود می‌گیرد **م** که شکل کنونی یک دینار در حساب سیاق است.

حالت دوم - قسمت دهگان های دینار، یعنی از ده دینار تا نود دینار به ترتیب ده، بیست، سی و الی آخر مطابق جدول شماره ۴:

ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق
۱۰	ع	۶۰	س
۲۰	عم	۷۰	م
۳۰	س	۸۰	هم
۴۰	لم	۹۰	لم
۵۰	ص		

جدول شماره ۴

همانطور که در جدول دیده می‌شود، از همان علامات ردیف یکان استفاده شده است و انتهای آنها را به نشانه دهگان بطرف پائین کشیده‌اند. علامت مربوط به عدد یک و عدد ده با هم متفاوت اند و برای درست کردن علامت عدد بیست، دندانهای به وسط علامت عدد دو اضافه می‌کنند. برای ۸۰ دینار، معمولاً از دو علامت استفاده می‌شود بدون اینکه در محاسبات با هم فرقی داشته باشند. این دهگان‌ها از کلمات عربی، ثلاثین، اربعین، عشرين و غیره گرفته شده‌اند نه از کلمات ثلاثون، اربعون، عشرون و غیره.

حالت سوم - ردیف صدگان‌های دینار، یعنی از صد دینار تا نهصد دینار مطابق با جدول شماره ۵

با این تفاوت که بجای اینکه انتهای آنها بحالت نیمه‌دایره بگردانند، آنها عمودی بالا می‌برند. مثلاً "ده خروار را اینچنین می‌نویسند **ع**، شکل این نشانه را اینطور توضیح می‌دهند، که خط کشیده آخر نشانه، خلاصه کلمه خروار است که به آخر آن اضافه می‌شده است با این ترتیب:

ع، **ع**، **ع**، **ع**، **ع**
در محاسبات قدیمی و حساب سیاق، رقم‌های بالاتر از یکصد هزار را به طریق زیر تقسیم بندی و نامگذاری می‌نموده‌اند:

$$۱۰^۵ = \text{لک}$$

$$۵ \times ۱۰^۵ = \text{لک} = \text{کرور}$$

$$۵ \times ۱۰^۸ = ۵ \times ۱۰^۳ \times ۱۰^۵ = \text{لک} = ۱۰^۳ \text{ کرور} = \text{فرمن}$$

$$۵ \times ۱۰^{۱۱} = ۵ \times ۱۰^۶ \times ۱۰^۵ = \text{لک} = ۱۰^۶ \text{ کرور} = ۱۰^۳ \text{ فرمن} = \text{فلک}$$

برای رقم‌نویسی در حساب سیاق باید اشکال مربوط به پنج حالت زیر را دانست و باید توجه داشت که همیشه این ارقام، هم در حالت اعداد ساده (۱، ۲، ۳، ۱۰، ۲۰، ۳۰ و غیره) و هم در حالت اعداد مرکب (۱۱، ۲۱، ۳۴، ۵۸ و غیره) از راست به چپ نوشته می‌شوند.

حالت اول - ردیف یکان‌های دینار، یعنی از یک دینار تا ۹ دینار مطابق با جدول شماره ۳:

ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق
۱	س	۶	س
۲	ع	۷	م
۳	س	۸	هم
۴	لم	۹	لم
۵	ص		

جدول شماره ۳

شده بصورت **ع** در آمده‌اند. علائمی که نشان دهنده اعداد از سه تانه هزار دینار می‌باشند، منشاءشان از ثلثة الف " و "اربعة الف" و غیره است. " الف " همان "الاف" که الف دوم آن برای سادگی حذف شده است. در بعضی از نوشته‌ها در ترکیبات ردیف هزارگان‌ها یک الف "ا" در اول دو هزار دیده می‌شود یعنی باینصورت **اع**.

حالت پنجم - تا اینجا همه ارقام و محاسبات بر حسب دینار بود ولی از این پس حساب بر حسب واحد دینارکنار گذاشته میشود و حسابدارهای ایرانی بحای ده هزار دینار کلمه " تومن " را که یک واژه ترکی است و معنی ده هزار میدهد، جانشین آن کرده‌اند. علامتی که برای آن بوجود آمده است به این شکل می‌باشد - که پاترکیبی است از عدد فارسی "ده" و عدد هزار عربی " الف " و پیاپس یک تغییر شکل کامل کلمه تومن میباشد. جدول شماره ۷

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱	ه	۶	هه
۲	هه	۷	ههه
۳	ههه	۸	هههه
۴	هههه	۹	ههههه
۵	ههههه		

جدول شماره ۷

ردیف یکان‌های تومن یعنی از یک تا ۹ تومن را نشان میدهد. دیده میشود که برای ساختن آنها، از علائم ردیف یکان دینار و نشانه تومن - استفاده شده است. نشانه برای دو تومن شکل استثنائی دارد. یعنی بجای اینکه بنویسند **ههه** - که ترکیبی است از عدد اصلی دوه نشانه **هه** کلمه تومن به نشانه **ه** - آنرا به این شکل می‌نویسند **ههه** - برای مشخص کردن ردیف دهگان تومن یعنی از ده تومن تا نود تومن، شکل آن مثل نوشتن ده دینار تا نود

ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق
۱۰۰	ه	۶۰۰	ههه
۲۰۰	هه	۷۰۰	هههه
۳۰۰	ههه	۸۰۰	ههههه
۴۰۰	هههه	۹۰۰	هههههه
۵۰۰	ههههه		

جدول شماره ۵

بطوریکه ملاحظه می‌شود شکل آنها کاملاً عوض شده و همانطور که در جدول سیر تحول آنها دیدیم از کلمات مائة (۱۰۰)، مائتا (۲۰۰)، ثلثمائة (۳۰۰) و غیره حاصل شده است.

حالت چهارم - ردیف هزارگان‌های دینار، یعنی هزار دینار تا نه هزار دینار مطابق با جدول شماره ۶ دیده

ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق
۱۰۰۰	هههههه	۶۰۰۰	هههههههههه
۲۰۰۰	ههههههه	۷۰۰۰	ههههههههههه
۳۰۰۰	هههههههه	۸۰۰۰	هههههههههههه
۴۰۰۰	ههههههههه	۹۰۰۰	ههههههههههههه
۵۰۰۰	هههههههههه		

جدول شماره ۶

می‌شود که شکل آنها با اشکال قبلی تفاوت دارد. هزار آن از همان " الف " (۱۰۰۰) عربی است. کلمه دو هزار از کلمه "الفی" یا "الفا" (۲۰۰۰) گرفته نشده بلکه ترکیبی است از عدد "۲" **ع** و "هزار" **ه**، که چون با هم ادغام

دینار است با این تفاوت که بجای اینکه دنباله علامتهای یک نشانه دینار را پایین بیاورند، آنرا بطرف بالا میکشند و سر آن را بطرف داخل متمایل می کنند. جدول شماره ۸.

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱۰	ع۱	۶۰	ت۱
۲۰	ع۲	۷۰	ت۲
۳۰	ع۳	۸۰	ت۳
۴۰	ع۴	۹۰	ت۴
۵۰	ع۵		

جدول شماره ۸

در این حالت، علامت تومن فقط به شکل تیره کوچکی روی علامت دهگانها قرار میگیرد و حسابدارها چون میدانند که احتمال هیچگونه اشتباهی با سایر علامات وجود ندارد، غالباً آنرا هم حذف میکنند، باید متذکر شد که عدد هشتاد تومن به صورت **ت۸** و **ت۸۰** نوشته می شود.

برای نوشتن ردیف صدگانهای تومن، علامات ردیف صدگانهای دینار را با حذف نشانه آخر آن به سمت راست نشانه یک تومن بی افزایشند. جدول شماره ۹:

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱۰۰	ع۱۰۰	۶۰۰	ت۶۰۰
۲۰۰	ع۲۰۰	۷۰۰	ت۷۰۰
۳۰۰	ع۳۰۰	۸۰۰	ت۸۰۰
۴۰۰	ع۴۰۰	۹۰۰	ت۹۰۰
۵۰۰	ع۵۰۰		

جدول شماره ۹

در بیشتر نوشتهها، حسابدارها در ردیف صدگان، علامت تومن را هم مختصر می کنند، یعنی دو قسمت مجزای آن را بهم می چسبانند، مثلاً " عدد دوست تومن باین صورت هم نوشته می شود **ت۲۰۰** و همین طور سایر ارقام. برای ردیف هزارگانهای تومن، یعنی از هزار تومن تا نه هزار تومن، نشانههای ردیف هزارگان دینار را که دنباله آنرا کمی امتداد داده اند، می نویسند و علامت یک تومن را در آن جای میدهند. جدول شماره ۱۰:

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱۰۰۰	ع۱۰۰۰	۶۰۰۰	ت۶۰۰۰
۲۰۰۰	ع۲۰۰۰	۷۰۰۰	ت۷۰۰۰
۳۰۰۰	ع۳۰۰۰	۸۰۰۰	ت۸۰۰۰
۴۰۰۰	ع۴۰۰۰	۹۰۰۰	ت۹۰۰۰
۵۰۰۰	ع۵۰۰۰		

جدول شماره ۱۰

ردیف ده هزار تومن تا نود هزار تومن را نیز به روش زیر مشخص می کنند. نشانههای ردیف دهگان تومن را می نویسند، نشانه و علامت یک هزار تومن را در میان آن قرار میدهند و در طرف چپ آن نشانه یک تومن را می گذارند. جدول شماره ۱۱:

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱۰,۰۰۰	ع۱۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰	ت۶۰,۰۰۰
۲۰,۰۰۰	ع۲۰,۰۰۰	۷۰,۰۰۰	ت۷۰,۰۰۰
۳۰,۰۰۰	ع۳۰,۰۰۰	۸۰,۰۰۰	ت۸۰,۰۰۰
۴۰,۰۰۰	ع۴۰,۰۰۰	۹۰,۰۰۰	ت۹۰,۰۰۰
۵۰,۰۰۰	ع۵۰,۰۰۰		

جدول شماره ۱۱

برای ارقام صد هزار تا نهصد هزار تومان، مطابق جدول شماره ۱۲، نشانه‌ها از راست به چپ کنار هم نوشته می‌شوند.

برای نوشتن ارقام از یک میلیون تومان تا نه میلیون تومان طبق جدول شماره ۱۳ رفتار می‌شود.

اعداد ترکیبی

برای نوشتن و ترکیب کردن ردیف یکان‌های دینار با ردیف دهگان‌های دینار، اول نشانه عدد یکان و بعد نشانه

عدد دهگان را در طرف چپ و تقریباً روی آن می‌نویسند و هیچگونه فاصله‌ای بین این دو علامت نمی‌گذارند. مطابق با جدول شماره ۱۴:

همین ارقام اگر با ارقام صدگان و یا هزارگان دینار ترکیب شوند این اعداد صدگان و هزار در طرف راست آنها نوشته می‌شود. برای طریقه ترکیب صدگان‌ها به جدول شماره ۱۵ مراجعه شود و طریقه ترکیب هزارگان‌ها هم به همین طریق است.

و قتیکه ارقام تومان با ارقام دینار با هم ترکیب -

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱۰۰,۰۰۰	۱۰۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰	۶۰۰۰۰
۲۰۰,۰۰۰	۲۰۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰	۷۰۰۰۰
۳۰۰,۰۰۰	۳۰۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰	۸۰۰۰۰
۴۰۰,۰۰۰	۴۰۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰	۹۰۰۰۰
۵۰۰,۰۰۰	۵۰۰۰۰		

جدول شماره ۱۲

ارزش به تومان	رقم سیاق	ارزش به تومان	رقم سیاق
۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰	۶,۰۰۰,۰۰۰	۶۰۰,۰۰۰
۲,۰۰۰,۰۰۰	۲۰۰,۰۰۰	۷,۰۰۰,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰
۳,۰۰۰,۰۰۰	۳۰۰,۰۰۰	۸,۰۰۰,۰۰۰	۸۰۰,۰۰۰
۴,۰۰۰,۰۰۰	۴۰۰,۰۰۰	۹,۰۰۰,۰۰۰	۹۰۰,۰۰۰
۵,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰		

جدول شماره ۱۳

ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق
۱۱	۱۱	۴۴	۴۴	۷۷	۷۷
۱۲	۱۲	۴۵	۴۵	۷۸	۷۸
۲۲	۲۲	۵۵	۵۵	۸۸	۸۸
۲۳	۲۳	۵۶	۵۶	۸۹	۸۹
۳۳	۳۳	۶۶	۶۶	۹۹	۹۹
۳۴	۳۴	۶۷	۶۷	۹۵	۹۵

جدول شماره ۱۴

ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق	ارزش به دینار	رقم سیاق
۷۷۷	لا لاس	۴۴۴	لا لاس	۱۱۱	لا لاس
۷۷۸	لا لاس	۴۴۵	لا لاس	۱۱۲	لا لاس
۸۸۸	لا لاس	۵۵۵	لا لاس	۲۲۲	لا لاس
۸۸۹	لا لاس	۵۵۶	لا لاس	۲۲۳	لا لاس
۹۹۹	لا لاس	۶۶۶	لا لاس	۳۳۳	لا لاس
۹۹۵	لا لاس	۶۶۷	لا لاس	۳۳۴	لا لاس

جدول شماره ۱۵

دیده می شوند .

۱- که گویا خلاصه شده کلمه "نقد" است . این علامت ، هم یک مجموعه عدد را از یکدیگر مجزای می کند و هم کیفیت رقم و نوع معامله را نشان می دهد .

۲- که خلاصه شده کلمه "جمع" است .

۳- که مختصر شده کلمه "بتاریخ" است

می شوند ، ارقام نومان در بالا نوشته می شوند و ارقام دینار در زیر آن جای میگیرند . جدول شماره ۱۶

در همین جدول ملاحظه میشود که برای ترکیب ردیف دهگان تومان با ردیف یکان تومان ، مثل ترکیب یکان دینار با دهگان دینار عمل می شود . با این اختلاف ، بجای اینکه انتهای ردیف دهگان را پانچین بیاورند آنرا به طرف بالا می کشند .

در حساب سیاق علامت های زیر معمولاً در کنار محاسبات

ارزش اعداد	رقم سیاق	ارزش اعداد	رقم سیاق	ارزش اعداد	رقم سیاق
۲۵۴۵۰ تریه و ۵۵۶ ریال	لا لاس	۴۸۵ تریه و ۴۹۹ ریال	لا لاس	۱۱ تریه و ۵۵ ریال	لا لاس
۳۶۶۶ تریه و سه عیسی	لا لاس	۸۹۸ تریه و ۵ ریال	لا لاس	۵۵ تریه و ۱۱ ریال	لا لاس
۲۵۴۵۰ تریه و یکتره و در عیسی	لا لاس	۱۰۲۵ تریه و ۱۱۳۵ ریال	لا لاس	یکتره و ۴۶ ریال	لا لاس

جدول شماره ۱۶